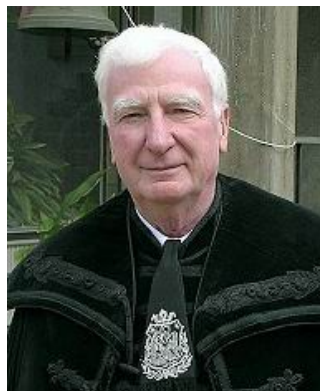

Ósz Sándor Előd

In memoriam Csiha Kálmán

2007. november 7-én kőszu hírként érkezett, hogy Csiha Kálmánt, az Erdélyi Református Egyházkerület nyugalmazott püspökét szívgondokkal szállították kórházba. A hírt nemsokára hozzá közel álló források is megerősítették: „Állapota súlyos, de nem válságos.” A hozzátartozók mindenkit arra kértek, hogy imádkozzon érte. Alig telt el egy óra, ismét csörgött a telefon: Csiha Kálmán elhunyt. Izzani kezdtek a telefon- és internetvonalak, tovább szeretttük volna adni a szomorú hírt. Néhány órával később, az alkonyi napsütésben hóvihár söpört végig Kolozsvár fölött.

„Életem a rácsok és fények világa volt” – vallotta önéletrajzi trilógiájának legkorábbi kötetében Erdély 44. püspöke.

Csiha Kálmán 1929. szeptember 17-én született az Érsemlyén melletti Barantón Csiha Sándor és Szilágyi Erzsébet második gyermekeként. Tanulmányi helyei a múlt század 30-as 40-es éveinek társadalmi-politikai helyzetét is tükrözik: Érmihályfalva, Sárospatak, Debrecen, Zilah. A Nagyváradi Szent László Gimnáziumban érettségizett 1950-ben. Középiskolai tanulmányait úgy fejezte be, hogy szüleit 1949-ben Csíkszeredába internálták.

1950-ben felvételt nyert a kolozsvári Teológiára. Tanulmányait csupán decemberben kezdhetette el, ugyanis a Rév-esküllői csatorna építésénél dolgozott segédmunkásként, hogy fedezhesse az oktatás költségeit. Teológiai tanulmányait 1954-ben fejezte be. Első szolgálati helye Arad volt, ahol megszervezte a Gáji egyházközséget.

1956. november 4-én házasságot kötött Nagy Emese lelkipásztorral, aki hűséges társa maradt a börtönévek alatt, és állandó támasza, munkatársa volt a lelkipásztori, majd püspöki szolgálatban.

1957-ben letartóztatták, mivel nem jelentette, hogy az „osztályellenségnek” minősített Fodor Pál látogatást tett nála, és tíz év börtönbüntetésre ítélték. Megjárta Marosvásárhely, Szamosújvár, Kolozsvár, Jilava, Salcea, Luciu-Giurgeni, Periprava börtöneit. 1964-ben általános amnesztiával szabadult. Börtönlélményeit a *Fény a rácsokon* című kötetében összegezte. Velőig ható képekben elevenítette fel a börtönélet számunkra alig elképzelhető borzalmait; és feltűnő, hogy a könyvben nyoma sincs a siránkozásnak vagy éppen a „búsmagyar” önsajnáltatásnak. Nem tesz egyebet, mint istenélményeit sorjázza, a környezet már-már jelentéktelenné válik, és egy-egy epizód igehirdetéssé alakul.

1964-től Gógánváralja lelkipásztoraként szolgált, felesége pedig a szomszédos Gógán lelkipásztora volt. 1970-ben a marosvásárhelyi Vártemplom másodlelkészévé választották. Ebben az időszakban önállósította a Szabadság úti gyülekezetet. 1974-ben a Marosvásárhely-Kistemplomi Egyházközség választotta lelkipásztorává. Ebben az időszakban kezdődött Marosvásárhely tömbháznegyedeinek építése. A város lakossága felduzzadt. Csiha Kálmán házról házra járt hűséges presbitereivel, és felkereste a reformátusokat. Kopogtató munkájuk leglátványosabb eredménye: három új gyüleke-

zet. De beszélhetnénk még a titokban tartott ifjúsági bibliaórákról, több száz ifjú konfirmálásáról, és a lelkekbe elhintett sok Ige-magról.

1980-ban a Marosi Egyházmegye esperesévé választották. Szorgalmasan látogatta a legnagyobb erdélyi egyházmegye gyülekezeteit, kiállt az államvédelmi szervek zaklatásainak kitett lelkipásztorok mellett.

1990. május 4-én az Erdélyi Református Egyházkerület közgyűlése püspökké választotta. 1990. június 29-én a Farkas utcai templomban iktatták be hivatalába. A nevezetes nap hangulatát a szemtanúként jelen volt Czine Mihály szavaival idézzük fel: „Ünnep volt, felséges nagy ünnep a szívekben. Az idő is történelmi fordulóban reménykedhetett. Akkor lépett a szószékre Csiha Kálmán, Erdély frissen megválasztott püspöke. Még meg sem szólalt, máris nyilvánvaló volt: igaz a legendája. Az Erdélyi Református Egyházkerület megtalálta Istentől rendelt pásztorát. Fölmagasodva állt a szószéken, földrengéses arcán hit és szeretet, elszántság és Jézus nyájassága.”

A kenyerek megsokasításáról prédikált, János evangéliuma alapján. Érdemes felidézni belőle néhány gondolatot, hiszen amit ott és akkor mondott, az valósággá vált az elkövetkezendő 17 évben.

„Az Úr Jézusról és rólunk van szó. Elsősorban Jézusról. Nála nélkül hiábavaló lenne püspökválasztás és püspökszentelés, nélküle vad dulakodásban sárba taposnánk öt kenyérünket és két halunkat is, nála nélkül üresen maradna minden szívkosár és csoda nélkül az életünk. Ha programbeszédet kívánnátok hallani tőlem, én elsősorban és mindenekfelett csak ezt mondhatom, Vele szeretnék indulni. [...] De nemcsak egyedül vele, veletek is. Ebben a történetben szó van egy sokaságról. [...]

Ez a sokaság mégis boldog sokaság volt, mert látták az Úr Jézus csodáit. Ismerem ennek a sokaságnak próbákban is Jézust látó arcát. Ismerem a börtön mélységéből, ismerem csendes, békés falusi parókia életéből, ismerem a város rohanó forgatagából, ismerem hitvallástevő öregek szavából s az ifjúsági bibliaórák melegéből. Amikor megrendült lélekkel állok itt, hogy Isten kezéből átvegyem azt a feladatot, amit az Erdélyi Református Anyaszentegyházban rám bízott, el szeretném nektek mondani, hogy én ehhez a sokasághoz tartozom, és azt szeretném, hogy a mi népünkben mindenki ehhez a sokasághoz tartozzon, mert a mi népünk számára nincsen megtartatás Istentől kívül, csak az Isten ölelésében. [...] Nem elég nekünk népegyháznak lenni, hitvalló, élő egyházzá kell lennünk. [...]

Szívszorító feladatok előtt állunk. Egy változó világban ránk bízza Isten népünk sorsát, hogy átölelő szeretetben, vigasztaló evangéliumban, gondot viselő hűségben át tudjuk ölelni és meg tudjuk tartani. Vajon van-e elég erőnk hozzá? [...]

A történet szerint volt ott egy gyermek, akinek volt még öt kenyere és két hala. Ezt odaadta Jézusnak. Ebből az öt kenyérből és két halból nőtt ki a csoda. Én ezt a gyermeket keresem bennetek, ezt a gyermeket keresem az Erdélyi Református Anyaszentegyházban, ezt az Istenre hallgató, az utolsó kenyérét és két halát is Isten kezébe adó gyermeket, ezt a tiszta tekintetű életet, amely az új ember arcát hordozza, és az istenközelség fényében él. Tudom, hogy minden egyházpolitikai vitánk ellenére ott él szívünkben ez a gyermek. Én ezt a gyermeket keresem. [...]

Vállaljátok-e, hogy Jézus kezéből átvesszük, amit ad nekünk, és félretesszünk minden kicsinyességet, pártoskodást, hiúságokat, és a magunk érdeke elé helyezzük Isten akaratát s az Anyaszentegyház javát, együtt induljunk, s a történelem hegyoldalában leültetett népünknek elvigyük az élet kenyérét. [...]

Hiszem, hogy Istentől kapott feladat, Tőle kijelölt programunk összeszedni a maradékot. Negyven év elnyomása után, lelki, morális sérülések, nagy lelki csuszamlások, menekülési hullámok után elindulni, és összeszedni, ami még megmaradt: Hitben, hűségben, szeretetben, munkában, dokumentumokban, élő lelkekben, elfelejtett testvéreinkben, megmaradt bizalmunkat, szeretetünk, népünk megmaradt reménységét. És lesz belőle tizenkét tele kosár. Benne van a megtartatásunk, benne van a jövődönk. Gyertek, testvéreim, Szolgatársaim, induljunk el összegyűjteni a maradékot. Ámen.”

1994-ben újabb, ezúttal hatéves mandátumra nyerte el az egyházkerület bizalmát. Tíz éves püspöki szolgálatának megvalósításait nehéz lenne most összefoglalni. Az újrainduló református iskolahálózatot, a kolozsvári és a marosvásárhelyi diakóniai központokat, a püspöki székhely új szárnyát, a felépült templomokat, újjáalakult szeretetintézményeket, az *Üzenet* és az *Igehirdető* megalapítását, a *Református Család* újraindítását, három felemelő Világtalálkozót.

1991-től 1998-ig az Egyházak Világtanácsa Központi bizottságának tagja volt. 1995-ben a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának (MRETZS) megalakulásakor a szervezet elnökévé választották. Az MRETZS elnökeként többször meglátogatta a tengerentúli diaszpórában élő magyar reformátusokat. Igehirdetéseinek visszatérő motívuma lett a „negyvenhárom országba szóródott magyar református-ság”. A tömbben élőket mindig figyelmeztette a szétszórtakkal való közösségvállalásra. Kezdeményezésére jött létre az ausztrál állam által is hivatalosan elismert Ausztráliai Magyar Református Egyház. Az MRETZS Liturgiai Bizottságának elnökeként megszerkesztette az új, egységes Ágendáskönyvet, s ezzel párhuzamosan a Himnológiai Bizottság megalkotta az egységes Énekeskönyvet.

Püspöki szolgálatának legmeghatározóbb része az igehirdetés. Id. Fekete Károly *A királyi székek előtt* című kötet előszavában a következőket írja igehirdetéséről: „Mondani-valója mögött érezhető a Szentírás ismerete és a teológiai felvértezetttség. Ugyanakkor a teológia doktora gyermeki ámulattal tud rácsodálkozni az Atya szavára, szereti az ígét, nemcsak tiszteli, csodálja. Aki eddigi műveit olvasta, s méginkább ha hallgatja őt, világosan érezheti, hogy nemcsak a küldő Urat szereti az igehirdető, hanem azokat is, akikhez küldetett. [...] A hallgató úgy érzi, hogy az igehirdető vele együtt gyötördik kísértéseiben, fájdalmában, gyászában. [...] Csiha Kálmán igehirdetéseiből nem vészett ki a képes beszéd készsége, és különösen alkalmi szolgálatait az egészséges poézis fénye és melege járja át. Mer alkalmazni irodalmi eredetű képeket, költői hasonlatokat, verseket és népi bölcsességű szállóigéket. Tiltakozásában az érzelemmentes és hideg világban el mer menni az érzélgősség küszöbéig, hogy azon át nem lépve, az igazi érzelmi gazdagság hirdetője lehessen. [...] Vannak [...] olyan szolgálatok, amelyeket szinte csak mint püspök végezhetett el. [...] Itt látszik igazán, hogy Csiha Kálmán halálosan komolyan tudja venni az alkalmat. Nem kis ajándék ez egy püspök igehirdetőnél. [...] Ilyenkor nemcsak az 'Igéből' kell készülni, hanem a 'gyülekezetből' is. Szinte exegetálni kell a helyzetet, az alkalmat, a történelmét és jelenét. A gyülekezet úgy érezhette ezeket az igehirdetéseket hallva, hogy a püspöknek most az ő ügyük a legfontosabb, ismeri és szereti őket.”

Prédikálási stílusát, igehirdetéseinek hermeneutikáját sokan kifogásolják, ám azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy – amint egyik tanítványa fogalmazott – a Lélek járt mögötte. Egyszerre tudta megszólítani a földművest, a gyári munkást, a kishivatalnokot, a kisvárosi értelmiségit és a szellemi elitet. Idézett beiktatási beszéde vgya a 2000.

július 7-én a marosvásárhelyi stadionban, a Világtalálkozó alkalmából elhangzott igehirdetése szép példája ennek.

Püspöki szolgálata idején az egyházkerület csaknem minden gyülekezetébe eljutott. Úgy ment fel évszázados kőszószékekre és újonnan épült templomok frissen ácsolt szószékeire, hogy mindenki érezte, igehirdetése nyomán Jézus jár a templompadok között. Őt hallgatva meghomályosodott nemcsak asszonyok, hanem szíjas férfiak szeme is.

Ezt az igehirdető szolgálatot folytatta 2001 januárja, nyugalomba vonulása után is. Sorra járta Erdély gyülekezeteit, evangelizációs heteket tartott, fáradságot nem ismerve vitte az evangéliumot mindenhova, ahova hívták. A 2004. december 5-i népszavazás után határozottan felemelte szavát a baloldali kormány nemzetpolitikája ellen.

2004 karácsonyán kijelentette, hogy „külmiszóba” megy: megpróbálja felébreszteni a trianoni Magyarország lelkiismeretét. Ez után többet volt határon túl, mint itthon, és a Lélek ott mögötte járt, kérges szívek puhultak, a szemekbe ott is könnyeket csalt, ott is Jézussal, Jézus nyomában járt.

Nagyon keményen bírált, mindig nevén nevezte a társadalmi visszasságot, ám fenytésének a közege mindig a szeretet volt. 2007. augusztus 20-a alkalmával a Magyar Köztársaság Nagykeresztjével akarták kitüntetni, ő viszont – a miniszterelnök személyére való tekintettel – visszautasította ezt.

2007. november 7-én Székesfehérvárra indult volna evangelizálni. De mennyei Pásztora más utat készített számára.

Sokrétű egyházépítő szolgálata mellett jutott ideje írni is. Vásárhelyi Jánoshoz hasonlóan, gondoskodott arról, hogy igehirdetéseit nyomtatásban is megjelenjenek. 1991-től 2006-ig tíz prédikációs kötete jelent meg. Gyülekezeti szolgálatának tapasztalatait két könyvben szűrte le. Az *Isten ösvényein* című kötet a *Heidelbergi Káté gyakorlati magyarázata* alcímet viseli. A szerző saját vallomása szerint nem tett mást, mint leírta mindazt, amit konfirmandusainak elmondott.

A másik, 2004-ben megjelent könyve a *Gyülekezetépítés*. A kötetben ötvözi a gyülekezeti lelkész és az egyházközségeket látogató püspök tapasztalatait. A pontos diagnosztizálástól, illetve annak módszereitől indul, és eljut a tényleges gyülekezetépítés konkrét lépéseihez. Ebben a munkában fontos szerepet szán a presbitereknek. Mindazt, amit elmond, konkrétumokkal erősíti meg. Csiha Kálmán sokat mesél, de történetei nem öncélúak. Minden történet, példa célba talál, olykor hegyes nyílvevesszőként hat. Tudja, hogy gyülekezetépítés nincs családépítés nélkül, ezért külön fejezetet szentel a keresztyén házasságnak, a gyereknevelésnek is. (Sajnálatos módon a parokiális könyvtári bizottság arról sem gondoskodott, hogy a kötet minden gyülekezetbe eljusson, holott minden presbiter polcán ott kellene állnia.)

Önéletrajzának megírásához 1992-ben kezdett hozzá. Ekkor jelent meg a *Fény a rácsokon* című kötet. Ez szülei internálásától 1964-ig, szabadulásáig követi élete eseményeit. A ciklus második részének címe – *A börtöntől a püspökségig* – önmagáért beszél. Ez szabadulásától 1990. június 29-ig követi élete eseményeit és nyújt betekintést a diktatúra alatti egyházi életbe, helyenként bevilágít egyházpolitikai kulisszák mögé is – a rá jellemző szeretetettel. 2006-ban *Harangszó az elsüllyedt világból* címmel summázta családja történetét, gyermekkorának eseményeit. Tervei között szerepelt az 1990–2000-es időszak megírása is. (Utolsó találkozásunkkor említette, hogy ha ideje engedni, fellapozza napló-jegyzeteit, és tovább fogja sorjázni emlékeit. Ez a munkája viszont befejezet-

len maradt. Reméljük, hogy posztumusz kiadásként majd napvilágot látnak az elkészült fejezetek.)

Utolsó könyve, a *Nemzet és Evangélium* rövid írásokat, igehirdetéseket, interjúkat tartalmaz. Közös témájuk az evangéliumi alapú nemzetmegtartás. Gyakran hallottuk tőle: „Mí, erdélyi reformátusok hiszünk a predestináció földi vonatkozásaiban.” Hitte, tudta, tanította, hogy Isten számunkra, mind egyéneként, mind nemzetként – itt jelölt ki feladatát: itt kell élnünk, boldogulnunk, építenünk.

A kolozsvári Teológiához igen erős szálak fűzték. Mint üldözött, kitelepített szülők gyermeke, itt talált menedékre. *Négy évig volt otthonom a Teológia* – vallotta, miközben szeretettel emlékezett vissza a generációját nevelő tanári karra. Itt találkozott az akkor még középiskolás Nagy Emesével, aki később hűséges társa lett. Örök hűséget is a Teológián esküdtek egymásnak. Sohasem szakadt el az Intézettől. A magiszteri, majd a doktori tanulmányok idején tovább mélyült ez a kapcsolat. Püspökként is szívén viselte az Intézet sorsát, jövődjét. Az elsőéves hallgatókat mindig vendégül látta. Érdekelte sorsuk, helyzetük, jövőképük. Utolsó alkalommal a 2000. október 1-i évnyitó alkalmával hirdetett Igét a Díszteremben. A Sínei hegyen Istennel találkozó Mózesről prédikált. Isten szavát mondta tovább: *Jöjj fel a hegyre! A völgyben csak aranyborjút lehet készíteni, a hegyen találkozni lehet Istennel.* Elsőéves teológusokként áhítattal hallgattuk. Valóban úgy éreztük, hegyre érkeztünk.

A Teológia nyilvánossága előtt 2004. december 9-én beszélt utoljára. A Hallgatói Önkormányzat 75. születésnapja, illetve teológiai tanulmányai elvégzésének félszázados évfordulója alkalmából hívta meg. A zsúfolásig megtelt Bethlen teremben két órán keresztül beszélgetett a diáksággal, válaszolt a gyülekezeti szolgálattal kapcsolatos kérdésekre, majd fél órán át dedikált. Ezt követően részt vett az ifjúság esti áhítatán, majd a bentlakás egyik szobájában vacsorázott az ifjúsági elnökséggel. Nyugalmazott püspökként is fontosnak tartotta a jövőbeli lelkészgenerációk nevelését, bátorítását.

Amikor halálhíre fekete lepelként borította be Erdélyt, arra gondoltunk – önző módon –, hogy még hallgattuk volna, még kérdeztünk volna tőle, tépelődéseink között jó lenne még vizsgáztatást, útmutatást kérni tőle. Marad egy sírhalom Marosvásárhelyen, huszonhárom kötet az Anyaszentegyház könyvtárában, igehirdetések, személyes beszélgetések emléke a szívekben.

Temetésére 2007. november 10-én került sor a Marosvásárhely – Gecse utcai református templomból. A vizsgáztatás Igéjét Bustya Dezső, az egykori hűséges szolgatárs hirdette hamvai felett:

„Csiha Kálmán küldetéssel bírt; küldetésének Istentől megszabott keretei és Tőle kiszabott ideje, esztendei voltak. [...] Egész élete égő fáklyaként való önfeláldozó szolgálat volt, küldetés volt, melyben Krisztus szava vezérelte: *Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket...* (Jn 15, 16) Nem egyéni becsvágy, hanem Krisztus követésének a szándéka vezette. Még a nyugalomba vonulás utáni esztendőkből is. [...] Nagy megbecsülés övezte minden munkamezőn, és nagy megaláztatásokat kellett elhordoznia. Mert amint a Mester, úgy a tanítvány is, nemcsak szerföldről aktivitással, hanem a bántások, testi betegségek és fáradságok elhordozásával is hirdette Isten örök dicsőségét. Küldetés volt az élete, hogy annak akaratát cselekedje, aki elhívta és elküldte erre a széles munkamezőre.”

Pap Géza, Erdély hivatalban levő püspöke úgy beszélt Csiha Kálmánról, mint aki Krisztus-hordozó volt: „Élete egy csendes percében Isten megállott mellette, elhívta, megragadta, nehéz terhet tett a vállára, Krisztust kellett vinnie, hordoznia erdélyi ma-

gyar népe között. [...] Origenész egyházatyát idéző prédikációiban az Ige testté lett, és lakozott (sátorozott) miközöttünk.”

A Magyarországi Református Egyház nevében búcsúzó Bölcskei Gusztáv debreceni püspök Csiha Kálmán életének, szolgálatának egyik meghatározó vonására mutatott rá. Utolsó anyaországi szolgálata alkalmával Izsákról prédikált. Bölcskei Gusztáv pedig Izsák szüntelen nevető arcát vélte felfedezni Csiha Kálmán mindig derűs tekintetében. Számára a küldetés, a Krisztus-hordozás soha nem volt kényszer és nem volt mártírium, hanem örömmel, nevetve, mosolyogva vállalt mindent, s eközben örömet, mosolyt fakasztott.

Amikor utolsó útjára kísértük, szinte úgy éreztük magunkat, mint az Illést kísérő Elizeus. Van-e bátorságunk és erőnk felvenni a Csiha Kálmán palástját, mosolyogva vállalni a küldetést, a Krisztus-hordozást?

Nyugodjék békében, nekünk pedig legyen erőnk az ő nyomába lépni.